

3 Нашого життя.

Паладиум національної культури.—Наукова робота й зростає і піднімається.—Про Наукове Товариство ім. Шевченка.—Перед необхідною.—Проект нового статуту.—Реформаційна сверблячка.—Три пункти. Про „загранічних членів“.—Samsthus jett summa infirma.—Вмер Данило!—Націоналістичний курс у Науковому Товаристві.—Юридичний поліцейський і громадський склад.—Неможливо жерти!—Наложив оцінку.

У кожного народу повинно бути щось таке, куди не треба пускати дрібного політикування з його шлоденням клопотом і галасом та дрібними рахунками сьогоднішнього дня, де повинні змовити голоси партійного роздрочення та боротьби, де можуть суміжне працювати люде з ріжними громадськими поглядами. Звичайно таким паладіумом національної культури бувають науки інституції. Наука—річ межнаціональна так само, як і межнарційна; справжня наука не може й не повинна служити інтересам окремої групи чи партії, а тільки інтересам наукової правди, або—що все одне—інтересам народу, як трупальних людей, інтересам людськості. Політичні погляди, громадські симпатії чи антипатії поодиноких учених людей, певна річ, одбиваються—й не можуть не одбиватися—на їхніх наукових працях, бо з учених ті ж люде, звязані всіма живими нитками з інтересами тих класів чи гуртків громадських, до яких вони належать. Але це не заважає науці одсвідати з тих праць поодинокі крички правди й їх тільки приймати до збірних засівок наукового надбання, їх тільки укладати в пишну систему людського значіння. Симпатії чи антипатії поодиноких людей стираються й ситезуються в тому одностайному, прямувалні до наукової правди, і вона сама буває звичайно результатом складання до купи й ріжнородного впливу не однакових наукових поглядів, усяких методів шукання тієї правди. Тим-то наукова республіка приймає до себе всіх, хто має охоту й силу працювати для науки, тим-то вона не вважає на національні ріжнці й партійні одлітки своїх членів, аби вони дійсно шукали правди і тими методами, які загально приваті в сфері даної

науки. Тим-то й наукові інституції, всі оті академії й товариства, бувають звичайно паладіумом, куди нема ходу ні партійному ворогуванню, ні політичним рахункам, ні націоналістичним змаганням, а тим менше особистому роздроченню. Коли заведеться де якийсь отакій шашель—край науковій роботі! Це буде звичайна група чи кілька груп людей, з особистого й громадського погляду може навіть дуже шінних, але науки вони не розробляють. Замість наукової правди керуватимуть ними ті чи інші сторонні міркування, що з наукою не мають нічого спільного. І замість величюю храму наукових здобутків висовстане там руїна, повна невострібного бруду та уламків, і лихо тому громадянству, що не здолає від такої долі оборонити й забезпечити свої наукові інституції...

Досі ми теж мали такий паладіум національної культури, своє наукове огнище, що гуртувало круг себе наукові сили й розробляло українську науку. Це Наукове Товариство імені Шевченка у Львові, що ним могли ми поправді пишнатися, як одним з найбільшних своїх культурних здобутків. І головна річ—власних здобутків, бо коли такі інституції у інших народів стають і розвиваються за великою допомогою державних фондів та коли там пресудуються їм усія інші допомогіві інституції, то наше товариство як повстало приватними заходами, так одразу ж було й покинуте на сили самого українського громадянства, на його ж такі й кошти. І от все-таки, не вважаючи на всі лихі умови й прикри обставини, знайшлися люде, що високо держали прапор української науки й зумили з малими тратами досягти великих здобутків. За останніх несповна двадцять років Наукове Товариство виробилося в поважну інституцію, до якої за честь мають належати визначні учені, якої видання й наукова праця здобули собі пошану і признання в науковому світі. Прихильники товариства зривають уже про перетворення його в академію наук, і справді товариство своєю працею заслужило вже цей почесний титул і можна було сподіватися, що то лиш питання часу не дуже й великого. А

поки що і наше національне становище, і блискучий розвиток товариства накладає на нас же повинність стерігти його наукової поваги й не попускати, щоб науковий авторитет нашой майбутньої академії не колись захитався. Як ніхто за нас не дбатиме про його розвиток, так само ніхто й не стерігтиме ні його здобутків, ні його поваги від тяжкий час, коли вона могла б захитатися.

Тим часом, як-раз тепер оце, товариство стало перед великою, на мою думку, небезпекою. Воно, що було справді науковим і тільки таким, що мало репутацію паладіума української думки, на наших очах показує невдовзі значну тенденцію перетворитися в арену партійних і націоналістичних заходів. Негарядіть щось коїться в нашій науковій державі. Бачу це з проекту нового статуту, що лежить оце перед мене, як продукт адміністративної творчості Виділу, обраного на останніх загальних зборах, що відбулися влітку цього року. І цей проект наводить на дуже невеселі думки та невтішні міркування що до близької долі нашого товариства, як що проект зробиться справжнім законом.

Насамперед кілька слів про саму зміну статута. Поперелай, з черги третій, як що не помиляюся, статут Наукового Товариства ухвалений був на загальних зборах р. 1904.—отже мав силу всього тільки дев'ять років. Так часто не міняє статутів, певне, ні одне наукове товариство в світі, і коли звязати на те, що під час зміни наукова робота дуже занепадає й ослаблюється, бо сили йдуть на боротьбу за статут та всяку внутрішню колотечу з цієї причини,—то нове напруження нічим себе оплатити не може. Останній статут квітнував роки тяжкої боротьби й дезорганізації наукової роботи в Товаристві. І от ледве минулися місяцями того занепаду й робота уійшла в свою звичайну колею, як стаємо знов перед перспективою такої ж самої боротьби й колотечі. Чи не завжди це часто?—мижмо-во не насущається питання,—і чи так важко то ми через край багаті на сили, щоб розсидкати їх у якийсь реформаційний сверблячки на таку власне дру-

горядну річ, як статут? Адже, з одного боку, не од статуту взагалі залежить продуктивність наукової роботи, а з другого—і за старого статуту робота йшла добре і самі загальні збори що знов ступили на стежку реформаторства, могли тільки три таких пункти вибрати, що йби то вимагали зміни. Ці три пункти маємо у „вступних увагах“ до проекту нового статуту і вилічено там їх так: „1) щоб загальні збори були що-року; 2) щоб урядники Т-ва не мали права бути вибраними до управи його; 3) щоб члени виконували свої права однаковим способом без огляду на кордон“. Легко завважити, що ці три одозні пункти нічим власне не можуть одбитися на науковій роботі Товариства, і не стільки приваїями ваги мають, щоб за-ляд них варто було ламати узицаний лад і ставати ще раз на зарбарній і важкий шлях переробки статуту. Але Виділ Товариства шіше ще дав: він зміркував раїтом, що статут вимагає „основної ревізії в цілій своїй будові“, й дав такий проект, що затроже вже небезпекою для існування Товариства, як поважної наукової інституції.

З зазначених трьох пунктів найбільшу на себе увагу звертає третій, що стосується до права членів з російської України передавати свій голос на загальних зборах товариства. Параграф 16-й теперішнього статуту в відповідній частині читається так: „Институції й заграничні члени мають право голосувати на загальних зборах через відпоручників, удливши ім письмемне припоручення і письмемно й повідолюючи про це Виділ. Заграничним членом уважається той член, що пробував постібно за границями Австро-Угорщини“. Виділ, складаючи проект нового статуту, „не міг приточити жадного аргументу“ за те, щоб лишити теперішній порядок і права передавати голоси закордонних членів побабав, надавши його самим юридичним особам та інституціям. Виділ, роблячи таку постанову, виходив з думки, що ті мотиви, які колись вимагали „привилею“ закордонним членам, тепер утратили свою вагу й натовісць усе промовляє за те, щоб зрів-

няти права членів на загальних зборах без огляду на кордон. Мотивації тими було колись те, що закордонним членам незмірно тяжче справити свої повинности що-до участі в загальних зборах,—і звичайно, що ці мотиви й тепер мають таку саму силу, як і десять років тому, бо з цього погляду нічого в наших обставинах не змінилось. Так само істнує в Росії стара паспортна система, що вимагає надзвичайний затрат часу й коштів на закордонні подорожі, і так само з Волоцька далек тяжче вибратися до Львова, ніж з Підволочиска. Позабавлення права російської України їхнього дотеперішнього „привилею“ значить по суті лиш новий податок на них на користь російської фиску, або позабавлення їх можливості бути на загальних зборах, то-б-то замасковане обмеження найважнішого членського права—своїм голосом рішати про долю і напрям Товариства. Самішш проєкт, як бажав впровадити новий статут, в обставинах часу збивається на шпшта infirma, результат якої не важко передбачити. Російським українцям не лишиться нічого іншого, як зовсім ухилитися од участі в Товаристві, скоро вона зробиться тільки номінальною, тим голим правом, якого не можна виконати. Правда, Виділ у своїх поясненнях стоїть на тій позиції, що „скасання повноважень не відбрає на ділі нікого набутого членського права, лише зміняє форму його виконання“, але така аргументація з зазначених причин скидається на відоме: „не вмер Данило—болячка владил“, і я думаю, що в данному разі не варто було б і ховатися за ту болячку. Справа не викликає несповні: фактичне позабавлення членського права всіх туземних членів буде одноким і надпершим наслідком нового статуту й на не переможе якого заплющувати очей та тишити себе гарними функціями про неповирусність членського права: фактично його проект нищить для всіх туземних членів Товариства. Про те, скільки тут буде справедливості—не говорити, так само не вдаватимуть, чи бажано це в інтересах розвитку Товариства й порозуміння між обома за-

стинами України. Значачо самий факт і переходу до ишого.

Як гадаю вже, Виділ не обмежився на тих змінах, яких зажадали загальні збори, він переробив увесь статут, маючи між иним на увазі „зблизити Товариство до характеру академії наук“. Для цього введено в уряд Товариства новий орган „Наукову Раду“ та визначено нову категорію членів—членів-кореспондентів. Проти цього принципіально можна б не змагтися, як би проект ці зміни не обставляв такими умовами, яких инакше не вмію назвати, як нечутливим скандалом для Наукового Товариства. Насамперед в рубриці членів-кореспондентів і дійсних заведено свого роду процентну норму для членів „не української народності“: перших має бути не більш 40 проп., других 38^{1/2} проц. Далі—більше. Параграфи 11 і 13 кваліфікують права членів залежно од їх походження: члени-кореспонденти й дійсні „української народності“ мають усі права звичайних членів, тоб то права активної участі в справах товариства; що ж до членів „не української народності“, то всі їхня участь у товаристві обмежується на „праві поборати після власного вибору видання товариства“. По-за тим вони жадних прав не мають, хоча обов'язки на них накладаються: од них вимагають самостійної науки й насамперед (для дійсних членів) „визначна участь у виданнях товариства“.

Так виглядає проектована реформа Наукового Товариства на найголовнішіх пункті, і у мене лице горіло з сорому, коли я читав оті параграфи про процентну норму та обмеження членських прав на підставі „народности“ членів. Що це таке? Невже націоналістичний курс втіскається в українській інституції, та це в такій, що і самі природи свої повинні далеко стояти од усякого політиканства, а тим паче в найгіршій його формі? І яка потреба була ставати на такий хисткий ґрунт? Чим оправдується отака „реформа“? Нам кажуть—бажанням „зближити Товариство до характеру академії наук“... Ну, коли справді такою соромичною ціною треба платити за те зближення, то хай краще Товари-

рство й не зближається, а остачється звичайним, як досі, науковим товариством, для якого „ність едлийнн й іудей“. Але я думаю, що ціна та анітрохи не виникає з самої мети й і характеризує тільки напярмя авторів проекту.

І характерно, що навіть елементарно пристойности не догадалися вони додержати в своєму творі. Як відомо, члени „не української народности“ й тепер є в Товаристві, і користуються вони всіми звичайними правами. На далі тих прав їх має бути позабавлено, бо проект, спеціально вимовляючись що до набутого членського права закордонних членів і членів-основателів, ні словом не озивається про такий сам порядок щодо членів „не української народности“. Виходить подвійний скандал. Насамперед—це позбавляє з юридичного погляду. Адже то кардинальна основа всякого права, що закон не має сили руйнувати попередні стосунки („законь обратнаго дїявствія не иждьєть“),—то ким же способом проект нового статуту важить на права членів Товариства й руйнує їх? Далі скандал менший і з громадського боку. Адже члени „не української народности“ обрано на певних підставах, за певні послуги чи українській науці, чи то спеціально навіть Науковому Товариству; обрано не людей з вітру, а вчених широко відомих не тільки в своїй спеціальній сфері, а і взагалі в культурному світі... І от за те тільки, що вони „не української народности“ їх заподіяно тяжку образу й кривду, позбавивши належних їм, як повноправним членам, членських прав. Це вже щось більше за саму тільки невинну реформаторську сверблячку—це ознака повної некультурности, якої вибачити не можна з усякого погляду. Уважити собі—не говорити про живих—що обрати членом товариства скажемо Піпінна й потім заявити йому, що його позбавлено членських прав за те, що він „не української народности“—це ж виходить обрати ніби зумисне тільки на те, щоб завдати образи таким обранням. І я ні хвилини не вагаюсь сказати, що ледві чи який член „не української“ та й „української народности“, що дорожить досто-

інством і добрим іменем Наукового Товариства, сходит би користуватися з непевної чести належати до інституції, яка може отаке втівати з своїми членами. Певніше всього, що такі члени полякують за честь і одмежуються од Товариства. Що ж тоді лишиться в йому? Лишиться напевне тільки такі, що „хоть немножечко деруть“ (з наукового погляду), за то і вь ртотю хмельного не беруть“ (з погляду своїх політичних симпатій і української народности). Але на таких благонайдних членах справжня наука далеко не заіде... Не заіде навіть тоді, коли вони, як і автори цього проекту, разом з руйнівничими заходами висловляють найгяргячіші бажання, „щоб новий етап в розвитку устрою товариства приблизив нашому народові здобуття одного з новочасних символів національної культури, який буда б українська Академія Наук“. Бо національна культура здобувається працею, а не політиканством та націоналістичними витівками, до того ж по таких місяцях, де вони менш усього до речі.

Кожний, кому щось важить як-раз національна культура і незаплямлене одні достоїнство одного з найгяргячих носіїв тієї культури, повинен навпаки сказати: Наукове Товариство стоїть перед небезпекю руйні і розвалу, і тої самої хвилини, коли проект зробиться статутом, така руйна станеться фактом, справжньою дійсністю. В Наукове Товариство увійде дрібне політиканство з його неодмінним погучкомом, націоналістичним курсом, і завялить усе те, що досі робило Товариство. І мені здається, що перед цією небезпекю повинні з'єднатися всі члени Товариства, що дорожать його доброю славою, й дати належну одсіч людям, що хотять з огнища культури зробити місце політиканства й націоналістичної боротьби. Дати таку одсіч треба як-раз во ім'я тієї самої культури, яку вусь агадують люде з руйнівничими замірами.

Сергій Єфремов.

3 НАШОГО ЖИТТЯ.

Новий коментарій.—Великодушність д. Рудницького і мій досвід.—Данаїська цедьність—Лекція „хорошого тону“.—„Як так“ і „як не так“.—Кілька помилок учених людей.—Як і коли ухвалено статут Т-ва.—Важка заплата д. Рудницькому.—Мій жаргет і легенди.—Учений в ставовій ситуації.—Діло.—Кілька цифр.—Перелицьований опонент і російські пашпорти.—Добре чорту в дулу грає.—Місцете думки.—Приклад тангу і джентльменства.

По тому, як написав я свою відповідь на листа д. Томашівського, впадило до Києва ч.ч. 266 і 267 „Діла“, а в них стаття дійсного члена Наукового Товариства, д. Стефана Рудницького.—В справі зміни статуту Наукового Товариства ім. Шевченка¹. Учений автор полемізує з моїми публіцистичними увагами, обороняючи становище Виділу і проєкт нового статуту, і тим самим його коментує. Отже думаю, що читачам „Ради“ з тим новим коментарієм співзвучно не завадить,—тим більше, що якісь добричинці вже розсилають статтю д. Рудницького по Україні.

Як що пам'ятають читачі, д. Томашівський почав із жалів і жалюми скінчив—жалюми над тим, що секрет реформаційних заходів через мій фелетон виявлено перед ширшу громадю. Його товариш починає з іншого. „Очевидно,—піше д. Рудницький,—статутіві проєкти можна критикувати не лише на засіданнях і зборах, а й у пресі, часто не й потрібне, однак лише тоді, коли обговорення має бути об'єктивне, річове, пристойне й підковане виключно оглядом на добро данної інституції“.

Хвала Господеві — думаю собі, прочитавши такий початок: може хоч не учений опонент дозволить мені а ласки своєї говорити про „пробізорчий проєкт“ і не члпатиметься за зраду секретів. Правда, у мене є деякий досвід, і вже наперед мій я догадується, що моя „критика“ (ласки являється д. Рудницькому) має ніякцінам вийти з марков і не об'єктивної, і не річової, й не пристойної, й підкованої чимсь таким, що й не

спинилося мені, коли писав свого фельетона. На жаль, це у нас задало звичайний спосіб полеміки. Перекутрити думки супротивника, контрабандою підсунути йому власні вигадки, надолужувати читанням у чужій душі й прирмачити все це цілим арсеналом грутих виразів—це полеміка. Тим то хоч і потіпняв мене великодушній довід д. Рудницького, проте я не зирявся цілком, прозуваючи засідку якогось данайця з його підступним подарюнком.

І я не помилився: д. Рудницький не дурно розшедрився. Більше навіть—дурности у його вистарало на сам початок, бо вже на третій шпальці, прилюдно критику зміни та агітацію проти них², він одсовує до того моменту, коли б Виділ не послуухався великого числа, цілої третини, протестанських голосів і таки виступив за реформаційними заходами проти їхньої волі, а на четвертій картас мене куди гірш за д. Томашівського. „Він, пише про мене й мій кримінальний учинок д. Рудницький,—очевидно та кож дїстав проєкт Виділу з долученою просьбою висказати свою думку про зміни (спеціально навіть про одну з них); у відповіді на неї виявив він оригінальним способом свій такт, як член Н. Т. Ш. і своє джентельменство як публіцист... Він не після своїх цінних (як і провіл! С. с.) уваг Виділові, тільки покориетується провізоричним проєктом (з прирлої річі довірочним) на те, щоб виступити з прилюдною критикою його в часопісі, хоч неможливо було йому знати, який буде дефінітивний проєкт на заг. зборі“. Як бачите, своєю данайською цедьністю д. Рудницький зжив усю без остатку на самому початку, а далі вже надолужує уцишлювою іронією про мої „цінні“ уваги, які показуються звичайно зовсім не цінними, та напучуваннями, як і що повинен як я думати, щоб од його, д. Рудницького, хвалу дістати за такт і джентельменство. З цього бачу, що учений опонент мій збирається вчиги мене правил літературного „хорошого тону“, і я за

раз покажу, чи можу і наскільки у його тощо повчати.

Почну з однієї суперечности моїх опонентів І. д. Томашівський, і д. Рудницький мають велику охоту ховатися за загальні збори 29 червня, проєкт нового статуту виставляючи, як виконання того доручення, що дали Виділові ті збори. Це в полемічних св'язі увагах. Але на ділі загальні збори зовсім не доручали того Виділові, вони дали йому доручення далеко тісніше—тільки що-то трох пунктів про які я згадував тощо разу. І сам виділ це добре розумів, коли видавав свій проєкт, пишути так: „Беручися сповняти оцей наказ загальних зборів, Виділ має те переконання, що статут Т-ва вимагає, окрім означених вище „бюльварних“ напрямів, основної ревізії в цілій своїй будові. Тому то ринівши він, по докладній розвазі, предложити надзвичайним загальним зборам оцей проєкт статутіві реформи“. Так писав Виділ, коли д. Рудницькому не треба було ховатися за загальні збори. І внак пишуть мої учені опоненти, коли побачили, що за-далеко посунулись у своїх реформаційних заходах. І хоч я уєвєс час говорив тільки про Виділ, то це не вважав проте джентельмену Рудницькому побачити у мене якісь „натяки і підозрення“ на адресу більшости останніх загальних зборів³, а далі вже тєю своєю вигадкою орудувати по своїй угоді на першій гірше мєє осрамленям. „Як так, —запитує він з обуренням,—то яка видавага д. С. підозирати партійно-полтичні тенденції у людей, більшости яких він зовсім не знає“ („Діло“, ч. 266). „Як так“—каже д. Рудницький.—А „як не так“,—своєю чергою запитає у й його? То до кого я мущу придіяти оті „натяки і підозрення“, ті „інсинуації“ та „фривсейство“, якими він так різно прикривав своє джентельменське писання? А воно дійсно трохми ніби „не так.“

Далі д. Рудницькому здається, що тільки бувши на загальних зборах, засідаючи у Виділі та знаючи особисто людей, з яких ті установи складають-

ся, можна по правді судити про справи Товариства, а як я на зборах не був і у Виділі не засідав і особисто людей не знаю, то... висновок можете сами зробити: звідки мені звісне те або те з життя Товариства? Висловлюючи такий дитячий погляд, учений опонент мій забув один старий афоризм; „з діл їхніх пізнаєте їх“. Мало того, забувши це, він на своїй власній особі показує, що можна бувати на зборах і навіть у Виділі засідати — і не знати того, що кожен член Товариства повинен і по-за зборами та Виділом знати, коли береться говорити про справи Товариства.

Обидва мої опоненти натискають на те, що тільки теперішній Виділ удався до публіцисти в справі реформи статуту: не „перший раз, відколи існує Товариство“—хвалиться д. Томашівський; „перший раз в житті Товариства“—слухаючи озивається й д. Рудницький. Але і той, і другий неурядливо сказали і претензі їхні на першество зовсім безпідставні. Щабісидит був і р. 1902-го, коли тодішній Виділ постановив „оголосити в „Ділі“, щоб члени Товариства надсилали проєкти зміни поодиноких точок статуту до кінця грудня 1902 на адресу Виділу, щоб вони могли бути предложені описан загальним зборам“⁴. На підставі тих уваг і складено новий проєкт статуту, що обмірковувався на загальних зборах 1903 р.; потім вироблено було два проєкти: один статутіві комісії, другий—д. Франка⁵) і ухвалений з деякими змінами був останній, як на самому статуті позначено. 29 червня 1904 р. з цього ми бачимо, чи знає навіть такі недані в житті Товариства часи д. Рудницький, що не вагасться проте мої „помилки“ виправляти таким способом: „дотеперішній статут заведено перед 11 роками, а

не 9, як увєвєвє д. С.“ Отже запропону мою ученому опонентіві од 1913 одлічити 1904, і поки він рішатиє таку важку задачу, піду далі. А далі д. Рудницькому здається, що право членів з тутешньої України передавати повноваження для загальних зборів „увєвєлено перед 11 роками“, себто теперішнім статутом, що ухвалений був, як записав автор попереду, „перемом проти волі значної частини членів та носить на собі індивідуальну (?!) марку, яка іде в розріз із демократичними понаттями про громадську рівність і відповідальність та з нормами загально прийнятими по європейських наукових товариствах“. Смію заєвєвєвити мого ученого опонента, що й тут він помилляється. „Сей принцип“ заведено зовсім не „перед 11 роками“, а трохи раніше р. 1898. Параграф 16-й теперішнього статуту тільки повторяє п. 25-й з попереднього,⁶) зредактовано „анкетю, вложеною зарівно з прихильників і противників попереднього проєкту“⁷). Таким чином, джентельменська інсинуація д. Рудницького про „індивідуальну марку“ теперішнього статуту на цьому пункті не в той бік повертається, куди пліть автор. Так само без потреби приточено сюди й оту війну з „демократичними понаттями“—про норма європейських товариств не казатию—яку стиняє д. Рудницький чужим копитом. І ввагазі за протесту проти реформаційної свєрльчизки в Товаристві виводити про „консерватизм у громадських справах“, як це дозволяв собі мій учений опонент, леве чи належить до „хорошого тону“, якого береться мене навчати д. Рудницький. Це, швидче, демагогічне орудування такими розуміннями, в яких він сам не геть то велику тумачість виявляє.

Мої слова, що Товариство „як повстало прийнятими заходами, так одра-

¹) Хроніка укр.-р. „Наук. Т-ва ім. Шевченка“, ч. 13, стор. 3.

²) „Мотиви до проєктованої зміни статуту“ за підписом д. Ів. Франка варто було б нагадати теперішньому Виділові: так чимало відповідей знаємо і на теперішні аргументи за реформу.

³) „Записки Н. Т. ім. Шевченка“, т. XXII і XXIV. „З Товариства“, стор. 9. „Іорієв“, Хроніка, ч. 13, стор. 11.

⁴) „Записки“, т. XXII „З Товариства“, стор. 2.

уж же було й покінчуте на сили самого українського громадянства, а його тати й кошті"—д Рудницький уважає за жарту й легенду, яку „хвіа дітам оповідати“. Отже мушу трохи докладніше оповісти її д Рудницькому. Кажучи так, я мав на думці те, що наше Товариство живе не на державні кошті, як інші аналогічні інституції, напр. офіційні академії, а з інших джерел, в яких державні фонди довго не грали ніякої ролі, та й тепер складають хвіа невеличкий відсоток у бюджеті Товариства. Д Рудницький не йме цьому віри—то раю йому переріхати хоча б історичний нарис про „Дотеперішній розвій Наук Т-ва ім. Шевченка“ в ч. Іму „хроніка“: там він знайде чимало нових фактів себеданих про легенду, яку „хвіа дітам оповідати“ А тепер, сподіваючись, що учений опонент виверяє вже з арифметичною задачею, дозволю йому на увагу подати кілька фактів і цифр.

Товариство ім. Шевченка засновано р. 1873; реформоване на Наукове р. 1892. Бюджет р. 1892 був, беручи круглими цифрами, 27,000 гульд.,—з того ані крейпера з державних фондів¹⁾. Перша допомога, яку „на підставі своїх наукових публікацій“²⁾ дістало Товариство, належить до року 1894 і вилучилась та допомога в сумі... 1000 гульд. Р. 1895 Товариство мало вже 2,000 гульд. субсидій, тим часом коли бюджет самих наукових виданій зріс до 4,500 гульд.; р. 1896—4,500 гульд. субсидій на 10,000-ний бюджет знов же самих виданій; р. 1897—та сама субсидія на 13,000 гульд.; р. 1898—5,500 гульд. на 15,000 гульд.; р. 1899—7,000 гульд. на 15,500³⁾ і т. д. Різниця між субсидіями з державних фондів та інших прибутками Товариства, приватними, зробиється ще виразнішою, коли візьмемо данні за останні роки. Р. 1910 всіх офіційних допомог було 33,000

корон на загальний бюджет 384,000 кор.;⁴⁾ р. 1911—38,000 кор. на 394,000 кор.;⁵⁾ і т. д. Отже я запитав тямуючого д Рудницького—це жарт, чи легенда, чи вигадана мною байка? І як характеризує деяких членів Товариства те, що по „легенду“ мушу д Рудницькому оповідати? І як напершті назвати той полемичний маневр, який силкується цей джентельмен переквити мою думку про неофіційну природу в зрості Наукового Товариства та про повинність громадянства самому контролювати те, що в йому діється?... За мою нехвіа до частих і вічим серйозним неоправданим „стагуючих революцій“ д Рудницький згорда притокає мені титул „консерватиста у громадських (і) справах“. Нічого проти цього не казавши, але думаю, що читачі тепер самі зможуть оцінити полемичні способи його „радикала“ в справах Наукового Товариства...

Од фактичної сторони справи переходжу до принципальної, але попереджу мушу ричуще запрогестувати проти того безперемонного черекрчування моїх слів⁶⁾ та накидання мені всяких „задуманих ідей“, на які так розширився д Рудницький у своїй відповіді. Ще дужче мушу протестувати проти того безбарданого залляння мені в душу та вгадування, що я думаю, коли писав це або те. Д Рудницький, що схотів мені дати лекцію такту й джентельменства, не перестає орудувати такими термінами, як „інсинуація“, „грубе фарсейство“ і т. и., не даючи жадних ілюстрацій і доказів на те, що вже бодай розуміти оті недвозначні терміни. І разом з тим не перестає кидати брудними натяканнями й справжніми інсинуаціями, знов же не подаючи ніяких доказів. От, напр., як характеризує він минуле Наукового Товариства: „Не багато місяців упди-

ло від того „золотого віку“ в Н. Т. Ш., коли головний критерій в таксоважних членів був: „наш“ чи не „наш“. Коли „наших“ величано друком і словом на всі лади, а „не наших“ принижувано й обещаніювано в самих виданнях Т-ва; коли за „наших“ підкреслює д Рудницький—виключувано членів, за політику відкидано праці і т. и. Все те не тайна“,—кінчає д Рудницький... Не тайна—запитав я? То чому ж панове Рудницький так довго мочвали про це „не-тайну“, чому з підняттям зарбаром і з отвертим лицем не стали вони проти такого нечуваного потоптання своїх членських і громадянських прав? Чому контрольні органи Товариства регулярно знаходили все в добром ладу, а загальні збори невмінно „удляли абсолюторію“? Коли на це д Рудницький не відповідає, то вже тим самим переділюючи себе й називає свій чинюк тим ільям, яке йому по правді належиться. Я не хочу його проказувати, бо думаю, що й так усіма літерами горить воно на чолі д Рудницького та до його подібних...

Перва річ, цей джентельмен проти „привилеї“ членів з російської України, бо тепер не нічим не оправдується: і українці мають своє товариство в Києві (сидть, мовляв, і не ривайтесь до нашого!), і мови нема про небезпеку брати участь у львівських загальних зборах, і російський уряд, як зачуває д Рудницький, задумує скасувати пашпорти, і всі повновласти від заграничних членів опинюються правильно в руках одного гуртка галичан і т. и. А не хотілося б тут мені торкатися цих болючих пунктів у нашому житті, але коли вже д Рудницький з безтактністю темної людини залязти тобі в рану брудними пальцями та ще й сілдо приснає—то мушу це зробити. „Добре чорту в дулу грати, в очереті сидя“—гадалося мені присилля, але я поцрхав би д Рудницького вийти з очерета й заграти на чистому. Тоді може б він побачив де-що таке, чого по-за очерету не видно. „Нема вже мови про небезпеку для такого російського українця,

що взяв би участь у львівських загальних зборах“—ляснавенько гре-вигравас д Рудницький. А чи відомо йому, що сусіплю у нас трусять усіх поголовно членів навіть наших невинних „Просвітів“ і висилають їхніх членів за легальну роботу? Чи відомо йому, що мало не що-дня одпадають передплатники у наших легальних виданнів, бо вже невиздержка території той рай, який принадимся здється д Рудницькому з його очерета? Чи відомо, що визначного вченого одсталяють од університета внаво за те тільки, що записався—не до Львова поїхати, ні—а всього тільки написати прихильну рецензію в російській газеті на видання того ж таки Наукового Товариства ім. Шевченка? І коли д Рудницький так добре ознайожений з нашим становищем, що скасував уже нам на вітку пашпортову систему, то він повинен би знати ці й безлічі інших фактів, повинен би знати, шодля українців на державній службі не можливо на кілька день вибратися за кордон без дозволу свого начальства. А значає це, він з легким серд-м може позбавити нас нашого „привилеї“,—тим більше, що повновласти наші опинюються в руках того гуртка галичан, до якого він не належить. Чи не в цьому, бува, й лежить увесь корінь лиха і чи не тут причина боротьби з тими повновластями?

Ще безорадніше почуває себе д Рудницький тоді, коли пробує змагаться проти мого обурення за проценту норму та обмеження „инородців“ у Товаристві. Насамперед „грубе фарсейство“—то перший його аргумент, який мочу йому сміливо дарувати. Далі—воїстину дитяче бельготання про те, що хоча проект і завдять обмеження, але він, можна сказати, навіть ліберальніший за теперішній статут; потім казуїстичні викрутки, що тепер процент „инородців“ менший, ніж встановляв проект; ще далі делікатний натяк „инородців“, що їхнє членство треба вважати за „річ говорому“ і через те вони „мають на стільки такту, шоб не брати активної участі

в загальних зборах“, і напершті признавати, процентну норму й іншу націоналістичну дурницю можна „безпечно пропустити“, бо—підкреслює д Рудницький,—і без того *кожеба* управа Т-ва *мусть* абати про відповілну рівновагу межи членами українцями і неукраїнцями; з другого боку *нема страху* (це вже я підкреслюю. С. 6.). шоб члені чужинці коли-небудь вшпугувалися активно у внутрішній справі Т-ва“. А в результаті і процентова норма й обмеження для д Рудницького означають „саме тільки поширення членських прав і на чужинців... Я не знаю, чи торлю у д Рудницького лице з сорому, коли рука паулата на папері оті мислєте думки—думав, що не горіло, —але знаю напевне, що так „прикривають отсугупленіє“ й удавати „благородну ретиралу“ можна тільки тоді, коли ні за що маш свої ччитаві. Так само хвіа з знущаннями можна обертатися до російських українців з поясненнями, що на загальних зборах „ніколи не обговорювано і не рішано наукових справ, а лише виключаю адміністративні“. Ще б пак! Чи не думає д Рудницький, що ми пьемо чорнило й товченим склом заїдаємо,—бо це ж усе одно, що думати, ніби ми можемо передавати свій голос у *наукових справах*!

Я кінчаю Кінчаю з певністю, що читач сам зробить висновок про тнт, джентельменство і тямість мого ученого опонента. Додам хвіа, що поводження д Рудницького може бути справді наочним прикладом і такту, і джентельменства, і тямючости—в тому самому розумінні, в якому за таких наочний приклад служили колись пьані йлоти. Тому то з свого погляду мочу тільки подякувати тій доброзичливій річці, що розсилає у нас статтю д Рудницького: нехай читають її—кращого проти нового курсу в Товаристві нічого не скажеш...

Сергій Френелю,

¹⁾ „Зачини“, т. П, стор. 182.

²⁾ „Хроніка“, ч. І, стор. 10.

³⁾ Ibid., стор. 10—11.

⁴⁾ „Хроніка“, ч. 45, стор. 64.

⁵⁾ „Хроніка“, ч. 49, стор. 63.

⁶⁾ Оцініть, будьте ласка, який хоча б маневр д Рудницького: „ніхто й не подумав, що знайдуться у нас люди, яким не подобається (і) український національний характер Н. Т. Ш. і ніби будуть змагаться зробити його інтернаціональним“ (і) Дотепня операція—нічого казати.

3 нашого життя.

Кілька новин разом.—Гордий чоловік і жалісливий с'ова.—Ост нині редакція проекту.—По докладній розвазі, але вигадливим своїм.—Члени наукового товариства встановили жуків.—К'арт-проект—Закон і виняток.—Мале місто з великою брамою.—Similia similibus comparant.—Інші пункти проекту.—«Основа суть».—На що зводиться хвалений meritum.—Не варто шукати вищину.—Тверезий голос з-за рідних літ.—Прикмети нового року.

Разом, одного дня, дістав я ч. 277 «Діла» з новою відповіддю мені од д. Ст. Рудницького та новий проект нового статуту Наукового Товариства ім. Шевченка в останній редакції, з якою автори його мають прийти вже на загальні збори 26 грудня. Разом думаю я розглянути обидва ці документи, тим більше що між ними існують тісні зв'язки. Сам д. Рудницький, розповівши історію свого проекту й виклавши нарешті його справжні джерела, додає: «Я гордий ним сам, що й моє ім'я поміщене під ним гарним проектом з уперед десяти літ».

Я теж міг би заявити, що й «я гордий», хоч і з інших, ніж д. Рудницький, причин. Як він сам признається, я привнеси до цього ученого мужа «до публічного ширення правди» і, як я сам бачу, ще й до студювання мизадо. Правда, д. Рудницький, хоч зобов'язаний мені тим, що ваявся «до публічного ширення правди», досить києво й жалісливо пише про що мою заслугу, без якої ми очевидно од його правди не почули б; правда, мої думки про невтілий курс у Товаристві він ає, шідним баламуцтвом; правда, нарешті, що він жаліється, ніби я полегіваю без «річевих аргументів» і йому, д. Рудницькому, що звик полегізувати поважно і по європейському, навіть з милою й говорливою б не слід і писати так, він все-таки стає на розмову з мною, і картуючи мене за «особисту по-еміку», він перший почав гратись «вситуаціями» і «грубим фа-

рисейством», та й тепер з-під його європейського пера злітають такі парадоксальні вирази, як «безсильна злоба» та «шкідливе баламуцтво»; і одмовляючи мені в «річевих аргументах», він і його товариші, як бачу з останньої редакції проекту, все-таки йдуть слідом за моїм «шкідним баламуцтвом», зриваєш бодай націоналістичних експериментів та одвертого з'ясування права закордонних членів на повноваження... То хіба, бачучи це, не мав би й я права пити хоч раз за д. Рудницьким і заявити, як він — «я гордий».

Я цього не зроблю. Не зроблю якраз тому, що не хочу надавати словам д. Рудницького того змісту, якого вони, очевидно, не мають, хоч і силкуються уладати. Я добре знаю що маю — подаючись назад, робити гордий і сміливий вигляд, що йдеш уперед, і не хочу добувати свого опонента, висуваючи у його суперечності між словом і ділом. Я розумію дійсні причини отих його жалісливих слів та скарг, як і його європейський маскарал. І через те не казатиму, що «я гордий», хоч усі права маю в данному разі на таку пишну заяву. Обернувся краще до того «гарного проекту», який поставив д. Рудницького в його горду позу.

Як я вже згадував, в останній редакції проект статуту дуже почищено і як раз на тих пунктах, про які у нас була розмова й які обороняв так полицарському д. Рудницький того разу. «По докладній розвазі» Виділ завіз був процентову норму для іногородців, членів, не-українського походження, і так само «по докладній розвазі» забрав її назад і вже в новому проекті не згадує про той конфуз. «По докладній розвазі» більшістю голосів Виділ ухвалив був скасувати повноваження акціонерних членів і так само «по докладній розвазі» — цим разом уже малою більшістю — ухвалив признати право заступництва всім позальвівським членам.

Уже самий одей поспіх і з яким перебігав Виділ од однієї думки до другої супротивляючої? кидає деяке світло на ту «докладну розвагу», з якою ніби Виділ узявся був до своєї відповідальної роботи. Але коли ми переглянемо по роботу детальніше, то побачимо в ній щось далеко гірше, ніж самий поспіх та недоладне борсання з одного кутка в другий, од одної крайності до другої. І коли мої учені опоненти кидали мені докори, що я обминаю meritum нового статуту й не говорю по суті справи, хоч я од неї й не одтодлив,—то хочу тепер своєю винуваті перед ними заглядати й говорити власне про ту суть, якої тепер уже не задоволено так, як було поперед, видимою комічними недоладностями.

Я вже зазначив, як розв'язує справу з повноваженнями новий проект, що його обороняє д. Рудницький. Але варто навести відповідний параграф у всій його красі та доточити й деяких коментарів од оборонців проекту, щоб зрозуміти оту дійсну його суть. § 20-й в останній редакції читається так: «Члени всіх категорій виконують свої права *особисто*». Це — закон, правило загальне. «Одначе,—зараз же починається виняток з того закону,—позальвівським членам, себто ті, що проживають поза Львовом... мають право голосувати на загальних зборах через повноважників, ухваливши ім письменно повноваження, підписану власноручно *при двох свідках* (?) і письменно й повідомивши про це Виділ найбільше п'ять днів перед зборами». Очевидно, насамперед, «по докладній розвазі» Виділ додумався трактувати членів Наукового Товариства пропору як якихось шахраїв, силкуючись наперед «не допустити по можливості (!) до надужиття і повноважників», («Мотиви», стор. II). Думає, що таке трактування—то шельдер «докладної розваги», єдиний певне в літописі наукових товариств. Але на жаль, «докладна розвага» цим разом має деякі організаційні дефекти.

Що мають означати оті «два свідки», яких вимагає проект для законної сили повноважень? Чи не мають бути такими члени Наукового Товариства, чи сторонні особи і яку, в останньому разі, ціну для Виділу може мати посвідчення невідомого йому особ, коли? й самим членам віри не підмається Коли ж мають бути теж члени, то що робити, щоб запобігти змові між їми, або як неажити у тому разі читати коли в данному селіщччч живе тільки один член Товариства? Отже вважаючи, що на ці питання ні проект, ні мотиви до його не дають жадна відповіді, а зважуючи виступити з контр-проектом і запропонувати вже просто нотаріальне посвідчення повноважень: так воно заручиши і простіше буде, скоро вже все одно кожен член Наукового Товариства з гори трякнутися, як людина, що може фальшувати повноваження й поводитися, як шахрай, кожного ступіння якого стерегти треба. Певне, мої учені й по європейському виховані опоненти й тут побачать «безсильну злобу» та неповагу до їх ученого авторитету. Я розумію їх,—але нехай же вони й мене, профана, зрозуміють мої почування коли я бачу, про що вчені люди клопочуться й на які ганебні істотно речі салкуються вони накинута флер наукової справи та що саме одгороджують вони, як табу для непосвящених...

Проте вернімося знов до § 20. В старовину один веселий грек закартував собі був, побачивши маленьке місто і в йому величезну браму: «ей, люде добрі, та замкніть же браму, бо втіче ваше місто». З цим аттичним закликом хочеться звернутися і до творців нового проекту. Справді — закон каже: «члени всіх категорій виконують свої права *особисто*», а виняток додає: «одначе *позальвівські* члени... мають право голосувати через повноважників», і через цей виняток закон безперечно «ей, люде добрі, та замкніть же бра-

му!» Щоб показати наочно оту диспропорцію між проектом та винятком, беру ч. 53-тє. «Хроіки Наук. Т-ва ім Шевченка» й роблю підрухонку львівських і позальвівських членів і маю такі цифри: дійсних членів у Львові живе 29 на всіх 61, звичайних — 56 на всіх 177... Утік малий закон через величезний виняток, бо ледві 35 проц. членів будуть жити під законом, решта — користуватиметься з винятку. На це, звичайно, можна сказати, що формальна хибність § 20-го має покритися його внутрішньою вагітністю, але до такого аргументу не сміють братися як раз автори «гарного» проекту, і з'особна такий гордий з його д. Рудницький. Мотивуючи потребу нового статуту «розлучилими ставом фінансів Товариства», він у своїй останній відповіді пише, що такий стан держави аж до 29 червня 1918 р. — держави «завдяки тому, що значна часть Виділу складалася з зависних (?) людей, платних урядників Товариства, а опозицію на загальних зборах переголосовувано повноважними російської України». Оце маєте раз. Далі йде ще виразніше. Константували в кінці ще раз, що Товариство р. 1918-го «стануло над безпрегом матеріальної руїни», д. Рудницький кінчить, вадучи на ефект, таким висновком: «*оє висід повноважників* та «матеріялу руїну» я не говорив, поки д. Рудницький не доведе цього скромними цифрами, а не голосними фразами, але натомість запутаю горлого оборонця проекту: коли до таких наслідків довели повноважники 2—3 десятків членів, то як же звадкується він пропонувати повноважники для 2-х сотень членів? Адже йдучи логично *вашим* шляхом—це ж видима смерть для Товариства, бо де ж *ви* заходяться меншу ненормальність гоіги далеко більшою... Мені здається, що не звіряючись на саму «докладну розвагу», котра по разі йшла дас результати, маю право на таке

запитання і радий би був послухати, що скажуть принципиальні ніби-то супротивники повноважень, які проте зовольте ті самі повноважати у небувалому досі масштабі. І не боючись декорів, що зводю полеміку на „особисте поле“, скажу, що в доведених повноважати до абсурду менш усього маємо принципиальну тактику: це або своєрідне прикладання гомеопатичного принципу—*milia similia curantur*, або ж... або тільки затаєний жаль, що повноважати іншому кому досі доставляється.

Так позначився на практиці той „бойовий“ пункт нового статуту. З двох інших пунктів, доручених на загальних зборах Виділою, він виийшов ніби трохи швидкоше, але так само нічим не доводити, що їх треба реформувати. Звичайно, нічого не можна мати проти того, щоб загальні збори одбувалися шороку, але шоріч-на ж така зміна й уряду товариства має проти себе чимало незбитих аргументів. У кожній науковій інституції, що свою роботу рахує не короткими періодами, і пристосовує її не до одного року, раз-у-раз буває багато таких наукових планів, які виходять поза межі одного року і часто міняють уряд, тим самим покладаючи виконавчу ухвалені усе плани на інших людей, само по собі вже дуже незручно. Цим безперечно поривається отой внутрішній зв'язок у роботі й та традиція, які мусить мати за собою всяка наукова робота. До того ж часто скидуювані загальні збори одбирають чимало часу на приготування до них і примушують Виділ замість наукової роботи, одбувати більш формальні повноважати, щоб одчитуватися перед зборами. Запобігти цьому можна або частками переминяючи Виділ, або ретягнувши на довгий час його компетенцію, і ми бачимо, що навіть такі товариства, як „Прогісвіт“ переишли як-раз до того порядку, якого вимагає й старий статут Наукового

Товариства. Так само не пощастило, на мою думку, проєктові і з участю у Виділі урядників Товариства. Д Рудницький у цьому, опріч повноважати, бачить головну причину проблематичної руїни Товариства, бо залежні мовляв, члени Виділу не можуть добре виконувати своїх обов'язків. Це знов одно з тих страшних слів, які висувають без жадних фактів, просто в формі самої голої фрази, до якої вимагається необмежено віри. Тим часом забувається тут одно—що службу в Науковому Товаристві учених людей взагалі не можна ривняти до бюрократичної служби, і що ці учені люди займають неспеціальні парости діловодства, для яких наймаються урядники, совсем не входять у склад Товариства, як його члени, а несуть наукові функції. Що наукова повага не вважає так служити в наукових інституціях, показує приклад академії. Практика, напр., Петербурзької академії цілком мириться з тим, щоб учені, засідаючи в „Правленні“, були разом і „платними урядниками“ на становищі бібліотечарів, начальників музеїв і т. и і не цілком натурально, бо думати, що учений продасть себе, свою думку й своє добре ім'я за якусь там суму корон—значить доходити вже до справжньої манії усіх і у всякому шорічівати. Та з цього не здивуює вже з'ясувати, як Виділ трактує всіх взагалі членів Товариства, вимагаючи посвідчення їхніх повноважати. І мені здається, що з такими методами думки взагалі годі яку небудь наукову роботу робити.

Тим часом як-раз потребами шобіго науки й аргументується новий статут і автори його вводять у Товариство новий орган—Наукову Раду та Науковий Збір,—власне те, в чому Д Рудницький лобаче „основну суть нового статуту“. Проєктована Наукова Рада—аргументує свою думку Виділ,—відповідає зарядом в академіях і має на меті: а) створити зв'язок поміж головними науковими органами Т-ва,

секціями, якої досі не було, б) хоронити їх наукову діяльність від різноманітності або застою, в) надати всій науковій роботі одноцілий, систематичний і рівномірний у всіх галузях характер, г) віняти від Виділу функції наукового характеру, полишити йому самі тільки адміністративні справи, й створити орган, який відповідав би за шість наукової діяльності Т-ва та її достойно репрезентував“ („Мотиви“, Ш). Отже в головах усієї аргументації стоїть, як бачимо, презумція, що тепер нема ніякого зв'язку поміж науковими органами Товариства, але це не має жадної рації. § 24 теперішнього статуту знає спільні наради всіх секцій для порозуміння й одноцільної роботи,—отже наукова потреба в новому органі, таким чином, одпадає. Лишається, скажу так, адміністративна потреба, себ то поділ наукових та адміністративних функцій у Товаристві. Але й з цього боку реформа ледве чи допоможе Товариству в науковій роботі. Насамперед, важно навіть буває просто вже одрізнити ці функції, але й одрізнівши, ми тільки поставимо наукову роботу в залежність од Виділу, можливо зовсім некомпетентного в наукових справах, з другого боку всю наукову роботу здамо на цілком не відповідальний орган. Це має бути в тому разі, коли Виділ і Рада складатимуться з різних людей. Коли ж і там, і тут засідають одні люди („Мотиви“ до проєкту це передбачають), то яка рація взагалі творити новий орган, коли він матиме однакові й із старим, склади? Отже справа голосної реформи може таким чином звестися власне до переімени самої назви. Але за-для таких мизерних наслідків ускладняється бюрократичний механізм Товариства, зовольте підви́йи видатки на уряд, створюється можливість конфліктів між двома органами, яких Виділ не подівав навіть зв'язати тісно з усім механізмом Товариства. Справді, проєктована Наукова Рада не зале-

жить од загальних зборів, а тим часом цим останнім належить право порішення конфліктів між Радою та Виділом (§§ 40 і 53). Який же авторитет матимуть вони для Ради і чи це не зробиться джерелом вічних конфліктів та непорозуміннів у самому Товаристві?.. Так само зайвий і Науковий Збір у тіл формі, в якій заводять його новий проєкт, бо для наукової мети досить і того, що дає (§ 28) старий статут, а іншій, як бачимо, більш, ніж проблематичній.

Отже меритум нового проєкту зводиться кінець-кінцем на досить скромні здобутки—створення нової категорії членів—членів-кореспондентів... Мені здається, що цього занадто мало для того, щоб виступати в ролі реформатора, бо все інше або розв'язується і в межах старого статуту, або очевидно несе шкоду для розвитку наукової роботи в Товаристві. А тим часом сам Д Рудницький нагадує, що вже попередня реформа коштувала „зав'язати змагання на всіх загальних зборах від 1901—1905 року“ і, додає, неоплатної трати сил та енергії. То що ж—єсть охота ще раз на те саме зійти за-для того тільки, щоб здобути одня безсумнівної вартости додаток—членів кореспондентів у складі Товариства?

Не варта шкурка вищинки... Тим більш не варта, що ця нова шкурка, увесь цей новий галас за реформою в Науковому Товаристві—це вже було, це тільки оновлення того галасу, що був десять літ тому. Я вже попередю рекомендував на увагу реформаторам те, що писав тоді з приводу реформи Ів. Франко і тепер просто закінчу тут його словами про „ядро реформи“: „Тому, що російські українці,—пише в „Мотивах“ до теперішнього статуту веретан нашої науки і письменства,—дають себе заступати тим а тим, а не іншим людьми—треба усунути ту „карикатуру заступництва“. Тому, що ті а ті люди мають у своїх руках редакції, „Записок“—треба розірвати „За-

писки“ (був і такої „реформи“ проєкт! С. Е.) на три частки і бодай дві частки дати в інші руки. Тому, що ті а ті люди мають більшість у одній або другій секції—треба створити тіло, де б була більшість противного й напрумя і де б можна завжди переголосувати їх. Тому врешті, що й у Виділі заслає більшість тих а тих людей—треба пункт тяжкості Товариства переіменувати на тіло недовічальне перед ніким і зробити Виділ власністю лиш виконавцем його поручень. Це перед ніким недовічальне тіло має взяти в свої руки делегування органи Товариства, юрисдикцію над редакторами й над головою Товариства,—а все те прикривається шумною фразою про „одноцільний науковий посту Товариства“, про „учену республіку з ясними правовими постановами“ та про „розширення культурних агенд нашого Товариства“. Ми переконані, що ботенерішній статут з деякими поправками, які ми пропонуємо в своєму проєкті, це на довгі літа відповідіє потребам Товариства і при добрій волі членів може запозити його розвити, який взагалом далеко більше залежить від реальної праціюдиць, ніж від нарад, вказівок та пензур“ (с. 7-8).

Цяма, коли не пророчими, то дійсним станом річей подиктованими й оправданими словами, дозволю собі закінчити оце змагання за достоїнство нашого Наукового Товариства. Каку—за достоїнство, бо такі, вигадливі скоти, які заривувалися в двох проєктах, бо такі вони, як процентова норма для инородців, які позбавлення українців можливости брати участь у Товаристві, як вимагання посвідчення од членів Товариства, які вигрихати з принципу повноважати, все це характеризує—примайми для мене—занадто вразно той новий курс, що ним збираються вести Товариство нові його проводирі. І я тільки з трівогого та побовоанним за долю Наукового Товариства могу дивитися на той новий курс...
Сергій Єфремов.